

IV Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Reja w Zabrze

**Szkolny Program
Wychowawczo-Profilaktyczny**

Program uchwalony przez Radę Rodziców w porozumieniu z Radą Pedagogiczną IV Liceum Ogólnokształcącego im. Mikołaja Reja w Zabrze.

Przyjęty do realizacji od 1.10.2019r.

*W wychowaniu chodzi właśnie o to,
ażeby człowiek stawał się coraz bardziej człowiekiem,
o to, ażeby bardziej był, a nie tylko więcej miał,
aby więc poprzez wszystko, co ma, co posiada,
umiał bardziej i pełniej być człowiekiem,
to znaczy, ażeby również umiał
bardziej być nie tylko z drugim, ale i dla drugich.*

Jan Paweł II

„Gram zapobiegania jest więcej wart niż tona leczenia”

Henry de Bracton

I.

Koncepcja (idea) programu

Wychowanie to wspieranie dziecka w rozwoju ku pełnej dojrzałości fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej, które powinno być wzmacniane i uzupełniane przez działania z zakresu profilaktyki, czyli zapobiegania i przeciwdziałania zachowaniom problemowym.

Wychowanie to proces wspierania wychowanka w rozwoju angażujący dwie osoby: wychowawcę oraz wychowanka, pozostające w osobowej relacji. Osoby te współdziałają w osiągnięciu celów wychowawczych tj. pełnej dojrzałości w czterech podstawowych sferach: fizycznej, psychicznej – w tym m. in. emocjonalnej i intelektualnej – społecznej i duchowej. Dojrzałość fizyczną należy rozumieć jako prowadzenie zdrowego stylu życia, dojrzałość psychiczną – jako ponoszenie odpowiedzialności za siebie i współodpowiedzialności za innych oraz otaczający świat, dojrzałość społeczną – jako konstruktywne pełnienie ról społecznych, a dojrzałość duchową – jako posiadanie konstruktywnego systemu wartości oraz poczucia sensu życia i istnienia człowieka.

Osoby współdziałające w procesie wychowawczym dzielą się odpowiedzialnością: wychowawca odpowiada za tworzenie warunków do rozwoju, zaś wychowanek za korzystanie z istniejących warunków w celu realizacji zadań rozwojowych. Podkreśla się wiodącą rolę rodziców (prawnych opiekunów) w określaniu zadań wychowawczych i profilaktycznych szkoły.

W procesie wychowania rozumianym jako relacja pomiędzy wychowawcą i wychowankiem możemy wyodrębnić dwa obszary oddziaływań.

Pierwszy obszar to działania związane z opieką, ochroną, dostrzeganiem i rozumieniem problemów wychowanka oraz reagowaniem na nie.

Drugi obszar wychowania to działania ukierunkowane na kształtowanie postaw wobec samego siebie, innych ludzi (zarówno dorosłych, jak i rówieśników) i zadań (nie tylko związanych ze szkołą).

Oba obszary powinny się łączyć, ponieważ młodzi ludzie potrzebują od dorosłych opieki, zrozumienia, wsparcia, chronienia przed zagrożeniami, a także pomocy w poszukiwaniu wskazówek, wzorców oraz reguł postępowania w odkrywaniu świata dorosłych.

W procesie wychowania niezwykle ważne znaczenie mają wzorce osobowe dorosłych, z którymi młodzi ludzie spotykają się w szkole, w szczególności wychowawców i nauczycieli. Podstawą wychowania w szkole jest umiejętność nawiązania dialogu z wychowankiem i kontakt z nim. Na tej bazie uczeń może budować relacje z innymi dorosłymi i z rówieśnikami. Ramą tej relacji są:

- zbiór zasad regulujących życie w szkole (Statut Szkoły, normy wewnątrzszkolne i wewnątrzklasowe);
- role, jakie pełnią poszczególni członkowie społeczności szkolnej;
- zadania wychowawcze wynikające z celów i wspólnych wartości, czyli system wychowania (na bazie którego opracowano Szkolny Program Wychowawczo-Profilaktyczny).

Istotą pracy wychowawczej szkoły, a więc zadaniem każdego nauczyciela (oraz w pewnym zakresie pozostałych pracowników szkoły), jest tworzenie takich sytuacji, które zaspokajałyby potrzeby rozwojowe ucznia i sprzyjały nabywaniu doświadczeń mających wpływ na rozwój jego osobowości.

Wychowanie to nie tylko działania zaplanowane, ale także te spontaniczne, podejmowane w konkretnych sytuacjach: na lekcjach, na przerwie, podczas zajęć pozalekcyjnych, wycieczek poza szkołę, słowem, w każdej chwili.

Aby realizacja Szkolnego Programu Wychowawczo-Profilaktycznego była możliwa, skuteczna i efektywna, konieczne są ze strony realizatorów programu (wszystkich dorosłych w szkole):

- współdziałanie w zakresie realizacji zadań z rodzicami (opiekunami prawnymi) uczniów;
- spójność wewnętrzna realizatorów programu (jedność wartości i zachowań, w tym werbalnych i niewerbalnych);
- bezwzględne szanowanie godności ucznia;
- kompetencja profesjonalna;
- dobry kontakt emocjonalny;
- dostosowanie rodzaju relacji i własnych oczekiwań do poziomu dojrzałości ucznia (oczekiwanie nie więcej niż to wynika z poziomu dojrzałości ucznia, ale i nie traktowanie go poniżej jego możliwości);
- spójność prowadzonych działań wychowawczych i współpraca wszystkich osób zajmujących się rozwiązywaniem określonego problemu.

Program, w części profilaktycznej) został opracowany zgodnie z definicją profilaktyki rozumianej jako zespół działań mających zapobiegać występowaniu szkód, wypadków itp. oraz likwidować przyczyny występowania niekorzystnych zjawisk społecznych dotyczących szeroko pojętego zdrowia uczniów. W rozumieniu autorów projektu skuteczna profilaktyka w szkole to zespół takich działań, które zapewniają uczniom bezpieczeństwo fizyczne, psychiczne i emocjonalne oraz wyposażają uczniów w wiedzę i umiejętności służące dbałości o zdrowie, rozpoznawaniu i zaspokajaniu własnych potrzeb oraz prawidłowemu funkcjonowaniu społecznemu.

Główną ideą działań profilaktycznych jest strategia pozytywnego rozwoju dzieci i młodzieży (tzw. profilaktyka pozytywna), polegająca na podejmowaniu działań ukierunkowanych na rozwijanie mocnych stron i zasobów, dzięki którym młody człowiek (uczeń) staje się bardziej odporny na wpływ czynników ryzyka. Realizatorzy działań profilaktycznych nie powinni skupiać się na omawianiu problemu (np. agresji, narkotyków) w sytuacji, gdy on już zaistniał, bowiem tego typu oddziaływanie należy do zakresu programu wychowawczego oraz działań

pomocowych. Właściwa realizacja zadań profilaktycznych powinna obejmować omawianie i przedstawianie całego obszaru zjawisk, przede wszystkim pozytywnych, zanim problem wystąpi.

Profilaktyka pozytywna opiera się na czterech elementach:

- 1) zajęciach profilaktycznych kierowanych do uczniów,
- 2) psychoedukacji polegającej na wzmacnianiu indywidualnych zasobów i umiejętności społecznych uczniów,
- 3) współpracy z rodzicami,
- 4) klimacie szkoły.

II.

Diagnoza potrzeb szkoły w zakresie działań wychowawczo – profilaktycznych:

Proces oceny skuteczności działań wychowawczych i profilaktycznych szkoły opiera się na uporządkowanej, logicznej i systematycznej działalności, której wyniki są wykorzystywane w celu doskonalenia oddziaływań szkoły. Program wychowawczo-profilaktyczny został opracowany na podstawie diagnozy sytuacji dydaktyczno-wychowawczej w szkole, przy użyciu następujących narzędzi:

- rozmowy indywidualne, wywiady;
- obserwacje;
- analiza osiągnięć uczniów
- analiza dokumentacji szkolnej dotyczącej interwencji wychowawczych;
- analiza wyników ewaluacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- analiza dokumentacji przebiegu nauczania (w szczególności w zakresie frekwencji i uzyskiwanych efektów kształcenia).

Po dokonaniu analizy dokumentacji przebiegu nauczania, przeprowadzonych rozmów, wywiadów, obserwacji, ewaluacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej opracowanej przez wychowawców klasowych i koordynatorów Indywidualnych Programów Edukacyjno-Terapeutycznych i wyłoniono w szczególności następujące problemy:

- niezadawalająca frekwencja uczniów;
- niezadawalający poziom (czasem brak), motywacji do uczenia się uczniów.

W związku ze wskazanymi problemami w działaniach wychowawczych i profilaktycznych położy się szczególny nacisk na działania, które będą:

- uświadamiać uczniom, że kształtowanie dobrego wizerunku własnej osoby związane jest z dbaniem o własny rozwój fizyczny i intelektualny (stawianie sobie wymagań; realizacja zaplanowanych celów);
- wspierać uczniów w doskonaleniu umiejętności efektywnego uczenia się i radzenia sobie w sytuacjach trudnych;

- pogłębiać współpracę nauczycieli szkoły z rodzicami (opiekunami prawnymi) uczniów, szczególnie w zakresie przepływu informacji oraz planowaniu wspólnych (podejmowanych przez szkołę, rodziców i uczniów) działań służących poprawie wskazanych problemów (np. formułowanie celów do osiągnięcia: krótkoterminowych i dalekosiężnych)

III. Treści

Program wychowawczo-profilaktyczny obejmuje obszary:

- Wychowanie/Profilaktyka postaw
- Wychowanie/Profilaktyka zdrowia
- Wychowanie/Profilaktyka uzależnień

Główne cele programu wychowawczo-profilaktycznego:

Cel nadrzędny:

Zbudowanie w szkole środowiska wszechstronnego rozwoju ucznia w wymiarze intelektualnym, psychicznym, społecznym, zdrowotnym, estetycznym, moralnym i duchowym.

Cele szczegółowe:

- Doskonalenie umiejętności dbania o zdrowie własne i innych.
- Kształtowanie wizerunku własnej osoby, poznawanie i rozwijanie własnych zainteresowań i umiejętności.
- Kształtowanie i wspieranie samodzielności uczniów w dążeniu do dobra w jego wymiarze indywidualnym i społecznym.
- Kształtowanie umiejętności godzenia dążenia do dobra własnego z dobrem innych.
- Umożliwienie uczniom poszukiwania, odkrywania i dążenia na drodze rzetelnej pracy do osiągnięcia celów życiowych i wartości ważnych dla odnalezienia własnego miejsca w świecie.
- Kształtowanie umiejętności rozpoznawania wartości moralnych, dokonywania wyborów i hierarchizacji wartości.
- Kształtowanie i wspieranie postawy odpowiedzialności i szacunku wobec siebie oraz innych (grupy, społeczności lokalnej i społeczeństwa).
- Kształtowanie postawy dialogu, umiejętności słuchania innych i rozumienia ich poglądów, współdziałania z innymi.
- Rozwijanie i doskonalenie umiejętności efektywnego uczenia się i radzenia sobie w sytuacjach trudnych.

- Rozwijanie świadomości życiowej użyteczności całej edukacji na danym poziomie.
- Kształtowanie i wspieranie postaw prospołecznych.

Charakterystyka sylwetki absolwenta szkoły:

Uczeń:

- Jest świadom swoich potrzeb biologicznych, psychicznych i społecznych oraz dąży do ich realizacji w sposób akceptowany społecznie.
- Potrafi rozpoznawać doświadczane przez siebie emocje i wyraża je w sposób akceptowany społecznie.
- Zna swoją wartość.
- Szanuje siebie oraz rozumie, iż godność przysługuje każdej istocie ludzkiej.
- Potrafi określić swoje indywidualne granice (np. otwartości na zajęciach, szczerości wobec nauczyciela i/lub kolegów, intymności, swobody psychologicznej itp.)
- Zna swoje mocne i słabe strony.
- Potrafi prawidłowo dbać o siebie w zakresie zdrowia fizycznego, psychicznego i społecznego.
- Potrafi szukać i prosić o pomoc w sytuacjach dla siebie trudnych, jest pozytywnie nastawiony do procesu uczenia się.
- Rozumie i docenia wartość nauki i wykształcenia.
- Potrafi nawiązać dobre relacje z innymi ludźmi.
- Jest świadomym odbiorcą przekazu kulturowego.
- Jest rozsądnie krytyczny wobec siebie.
- Potrafi racjonalnie i realnie ocenić swoje potrzeby w zakresie posiadania dóbr (postawa świadomego i ograniczonego konsumpcjonizmu).
- Nie jest podatny na manipulację, prawidłowo rozpoznaje sytuacje, w których mogłoby dojść do manipulowania.
- Rozpoznaje i rozumie źródła swoich uprzedzeń przejawiających się w wypowiedziach i zachowaniach stereotypowych.
- Prezentuje postawę szacunku wobec wszystkich istot żywych i środowiska.
- Prezentuje postawę odpowiedzialności za siebie i swoje relacje z innymi oraz wszystkie swoje zachowania i działania.
- Jest wrażliwy na potrzeby innych ludzi (kolegów, nauczycieli, sąsiadów itp.).
- Potrafi rozpoznawać potrzeby innych ludzi.
- Jest gotowy do udzielania pomocy w sytuacji gdy inni tego potrzebują.
- Prezentuje postawę życzliwości i otwartości wobec innych ludzi.
- Dbą o mienie i własność innych ludzi.
- Prezentuje postawę szacunku wobec pracy i wysiłku innych.
- Dostrzega i akceptuje odmienność drugiego człowieka.
- Zna i podtrzymuje tradycje i zwyczaje szkolne, lokalne i regionalne.
- Szanuje symbole szkolne.
- Prezentuje postawę gotowości podjęcia działań na rzecz społeczności szkolnej i lokalnej.
- Prezentuje postawę gotowości podjęcia współpracy z organizacjami lokalnymi.
- Prezentuje postawę otwartości i ciekawości wobec spraw kraju i świata.
- Nie jest obojętny wobec ponadlokalnych problemów.
- Zna prawa człowieka i rozumie, że przysługują one każdemu człowiekowi.

- Rozpoznaje wypowiedzi i zachowania stereotypowe (np. uprzedzenia rasowe, kulturowe, religijne).
- Rozumie i postrzega różnorodność świata jako wartość.
- Czuje się odpowiedzialny za los naszego kraju, jednocześnie szanując inne społeczności państwowe.
- Zna, rozumie i przestrzega obowiązujący porządek prawny.
- Prezentuje postawę gotowości do działania na rzecz innych (np. akcje charytatywne, wolontariat).
- Nie zgadza się na prezentowanie przez innych postaw społecznych.
- Prezentuje postawę gotowości do współpracy z organizacjami pozarządowymi.
- Jest gotów do podejmowania społecznie akceptowanych działań zmierzających do zmian negatywnych elementów systemu (np. prawnego, samorządowego, państwowego).

Sposób realizacji programu wychowawczo-profilaktycznego:

Budowanie klimatu szkoły sprzyjającego realizacji programu profilaktycznego jest zadaniem dyrekcji szkoły.

Na klimat szkoły składają się:

- Dbanie o prawidłowe relacje pomiędzy dorosłymi pracownikami szkoły (nauczyciele, psychologowie, pedagodzy, personel medyczny, personel administracyjny).
- Organizowanie efektywnej współpracy z rodzicami.
- Umożliwianie uczniom korzystania z autonomii (np. samorząd uczniowski).
- Dbanie o dyscyplinę i przestrzeganie zasad.
- Radykalne reagowanie na przekraczanie przyjętych i obowiązujących w szkole norm.

Jasne i znane wszystkim (uczniom i dorosłym) zasady podnoszą poziom bezpieczeństwa i efektywność podejmowanych działań profilaktycznych i wychowawczych.

Za realizację treści programu profilaktyki są odpowiedzialni nauczyciele, psychologowie i pedagodzy.

Realizacja treści programu profilaktyki odbywa się w ramach:

- Godzin wychowawczych,
- Lekcji przedmiotów ogólnokształcących,
- Indywidualnych spotkań uczniów z nauczycielami, psychologiem, pedagogiem,
- Spotkań nauczycieli, psychologów i pedagogów z rodzicami.

- Realizatorzy programu powinni pamiętać słowa J. Baldwina cyt. *„Dzieci nigdy nie słuchają starszych, ale zawsze ich naśladują”*. Powinni mieć też świadomość, że często tak się też zdarza. Powinni również mieć na uwadze słowa A. Dygasińskiego cyt. *„W wychowaniu nie tyle daje się ocenić korzyści dobrej edukacji, ile następstwa złej.”*

Obszar I. Wychowanie/Profilaktyka postaw

L.p.	Zagadnienia	Realizacja	Sposób realizacji (rodzaj zajęć, przedmiot)
1.	<p>Świat wartości:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Czym kierujemy się w życiu? – system wartości • Wartości indywidualne, rodzinne, grupowe, społeczne, narodowe, duchowe, religijne • Normy etyczne • Normy moralne • Normy wewnętrzne i zewnętrzne • Umiejętność wartościowania potrzeb i różnicowania potrzeb rzeczywistych i pozornych 	<p>Wychowawca</p> <p>katecheta / etyk</p> <p>Nauczyciele przedmiotów</p>	<p>Lekcje wychowawcze</p> <p>Lekcja religii / etyki</p> <p>Lekcje, podstawa programowa</p>
2.	<p>Wizerunek własnej osoby:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mocne strony, umiejętności, zdolności • Zainteresowania • Motywacja • Świadomość słabych stron i możliwości pracy nad nimi • Świadomość „mocy sprawczej” - decydowanie o sobie, dokonywanie wyborów • Budowanie realnego obrazu własnej osoby • Umiejętność pozytywnego myślenia o sobie i innych 	<p>Wychowawca</p> <p>pedagog/psycholog</p>	<p>Lekcje wychowawcze;</p> <p>inne zajęcia (np. warsztaty)</p>
3.	<p>Odpowiedzialność:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Za co jesteśmy odpowiedzialni? – zakres odpowiedzialności ucznia, rodziców (opiekunów prawnych), wychowawcy, nauczycieli, pedagoga (psychologa), dyrektora, pracowników administracyjnych szkoły • Projektowanie sytuacji, w których uczniowie uczą się odpowiedzialności za siebie i innych • Wolontariat • Wspieranie i promowanie uczniów przejawiających postawy prospołeczne, np.; tytuł szkolnego Wolontariusza Roku • Sposoby udzielania pomocy innym 	<p>Wychowawca</p> <p>Inni nauczyciele</p>	<p>lekcje wychowawcze;</p> <p>W ramach prowadzonych lekcji i zajęć pozalekcyjnych</p>

	ludziom		
4.	<p>Szacunek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Postawa szacunku wobec siebie, bliskich i dalszych krewnych, znajomych, osób obcych • Okazywanie szacunku sobie i innym • Nauka wyrażania swojego zdania z poszanowaniem poglądów innych ludzi • Kształtowanie postawy otwartości i tolerancji 	<p>Wychowawca Inni nauczyciele</p>	<p>Lekcje wychowawcze</p> <p>W ramach prowadzonych lekcji i zajęć pozalekcyjnych</p>
5.	<p>Lojalność:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wobec siebie i swoich wartości • Wobec rodziny • Wobec grupy nieformalnej i formalnej (klasa, szkoła) • Granice lojalności wobec grupy (kiedy należy zrezygnować z postawy lojalności wobec grupy z poczucia obowiązku i/lub odpowiedzialności)? • Kiedy źle pojęta lojalność staje się obojętnością lub ostracyzmem? 	<p>Wychowawca Inni nauczyciele</p>	<p>Lekcje wychowawcze</p> <p>W ramach prowadzonych lekcji i zajęć pozalekcyjnych</p>
6.	<p>Empatia, zrozumienie, akceptacja</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tacy sami i różni – akceptacja różnic wyglądu, wartości, poglądów itp. • Wolność poglądów i słowa • Postawa zrozumienia i otwartości wobec innych ludzi • Postawa tolerancji czy akceptacji – kiedy źle pojęta tolerancja staje się obojętnością? 	<p>Wychowawca Katecheta/etyk Inni nauczyciele</p>	<p>Lekcje wychowawcze</p> <p>Lekcje religii, etyki</p> <p>Lekcje, podstawa programowa</p>
7.	<p>Emocje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozpoznawanie różnych stanów emocjonalnych własnych i innych • Okazywanie (wyrażanie) emocji a normy społeczne • Granice, których nie możemy przekraczać w wyrażaniu własnych emocji • Umiejętność radzenia sobie z trudnymi emocjami – katalog osobistych sposobów redukcji napięcia emocjonalnego 	<p>Wychowawca Psycholog pedagog</p>	<p>Lekcje wychowawcze</p>
8.	<p>Dojrzałość:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dojrzałość biologiczna (fizyczna i płciowa), psychiczna (emocjonalna), prawna, społeczna • Kryteria dojrzałości biologicznej, emocjonalnej, prawnej, społecznej • Rozwiązywanie problemów związanych 	<p>Wychowawca Psycholog Pedagog biolog</p>	<p>Lekcje wychowawcze</p> <p>Lekcje biologii</p>

	z dojrzwaniem i uczenie sposobów poszukiwania pomocy		
9.	<p>Żyjemy w społeczeństwie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podstawowe zasady współistnienia w społeczeństwie • Prawa człowieka • Przedstawienie mechanizmu powstawania stereotypów, projektowanie sytuacji dydaktycznych ułatwiających rozpoznawanie sytuacji, w których występują wypowiedzi i zachowania stereotypowe • Normy indywidualne, grupowe, społeczne • Normy formalne i nieformalne • Podstawowe zasady funkcjonowania w grupie • Zasady funkcjonowania grup formalnych i nieformalnych • Poznawanie tradycji szkolnych i regionalnych 	<p>Wychowawca</p> <p>Inni nauczyciele</p> <p>pedagog/psycholog</p>	<p>Lekcje wychowawcze;</p> <p>lekcje – podstawa programowa</p>
10.	<p>Szkoła jako instytucja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podstawowe zasady funkcjonowania naszej szkoły jako instytucji • Katalog akceptowanych i pożądaných zachowań w szkole (wzorce postaw) • Normy klasowe i szkolne • Korzyści płynące z przestrzegania ustalonych norm 	Wychowawca	Lekcje wychowawcze
11.	<p>Komunikowanie się:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zasady prawidłowej i skutecznej komunikacji • Czynniki ułatwiające komunikowanie się • Bariery komunikacji, jak ich uniknąć 	nauczyciel j. polskiego pedagog/psycholog wychowawcy	Lekcje wychowawcze, Przedmiotowe; Inne zajęcia pozalekcyjne
12.	<p>Asertywność:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podstawowe zasady asertywności; • Asertywne sposoby redukcji napięcia emocjonalnego; • Poznanie własnych granic i ich określenie w kontaktach z innymi. 	wychowawca pedagog/psycholog	Lekcje wychowawcze; Inne zajęcia z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej
13.	<p>Sytuacje trudne:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozpoznawanie sytuacji trudnych (doświadczenie agresji, przemocy, manipulowania, wymuszania, mobbingu itp.) i radzenia sobie z nimi; • Sposoby zachowania się w sytuacjach trudnych. 	wychowawca Pedagog/psycholog	Lekcje wychowawcze; Inne zajęcia z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej
14.	Postawa wobec problemów społecznych w środowisku lokalnym:	Wychowawca Inni nauczyciele	Lekcje wychowawcze;

	<ul style="list-style-type: none"> • Cechy postawy prospołecznej • Postawa wobec ludzi starych, niedołączonych, chorych, niepełnosprawnych. • Postawa zaangażowania wobec problemów społecznych: klasy, szkoły, środowiska, społeczności lokalnej, państwa, świata • Postawa wobec tradycji rodzinnych, lokalnych, państwowych • Świadomość „wpływu” na sprawy i zjawiska (np. zjawiska lub sytuacje społeczne). • Zbiórka na rzecz potrzebujących 		<p>Lekcje podstawa programowa;</p> <p>inne działania, (pomocowe);</p>
15.	<p>Postawa proekologiczna:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Świadomość, że człowiek jest tylko jednym z gatunków organizmów żyjących na Ziemi • Postawa szacunku wobec wszystkich form życia na Ziemi. • Postawa wobec losu zwierząt. • Świadomość własnego wpływu na stan przyrody i środowiska • Postawa dbałości o stan najbliższego środowiska (tzw. „mała ekologia”) 	Wszyscy nauczyciele	<p>Lekcje, podstawa programowa;</p> <p>działania pomocowe</p>
16.	<p>Wiedza o kulturze w kraju i na świecie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kształtowanie ciekawości poznawczej uczniów • Uwrażliwianie na wartości nauki wykształcenia • Promowanie zachowań ukierunkowanych na stały rozwój • Kształtowanie wrażliwości na przekaz kulturowy • Dostrzeganie i zrozumienie wielokulturowej różnorodności krajów świata • Obchodzenie świąt narodowych 	Wszyscy nauczyciele	<p>Lekcje. podstawa programowa;</p> <p>zajęcia pozalekcyjne</p> <p>uroczystości szkolne według harmonogramu</p>
17.	<p>Samorząd uczniowski:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Projektowanie sytuacji wychowawczych, które w możliwie wysokim stopniu umożliwią wychowankom przeżywanie rzeczywistych doświadczeń w przedmiotowych sprawach • Współorganizowanie życia i pracy szkoły 	Nauczyciele Wychowawcy Opiekun SU	<p>np. organizowanie wyborów i prawyborów uczniowskich, debat, spotkań z uznanymi autorytetami, współpracy z innymi szkołami</p>

			i placówkami, akcji charytatywnych, referendów uczniowskich
18.	Bezpieczeństwo: <ul style="list-style-type: none"> • Procedury postępowania w konkretnych sytuacjach szkolnych i społecznych, np.: wypadki 	Nauczyciel EDB; wychowawca	Lekcje, podst. prog. Lekcje wych.
19.	Pomoc w sytuacjach zagrożenia/Ratownictwo: Ratownictwo: <ul style="list-style-type: none"> • Edukacja dla bezpieczeństwa • Umiejętności zachowania się w sytuacjach trudnych, w tym zagrażających utratą życia i zdrowia • Psychologia zagrożeń 	Nauczyciel EDB; psycholog/inni nauczyciele	Lekcje EDB Zajęcia pozalekcyjne Lekcje - podstawa programowa;

Obszar II. Wychowanie/Profilaktyka zdrowia

1.	Zdrowie jako nadrzędna wartość.	Wychowawca Nauczyciel przedmiotu	Podstawa prog.
2.	Dbłość o własny wygląd: <ul style="list-style-type: none"> • Higiena osobista (higiena skóry, włosów, uzębienia, itp.) • Estetyka wyglądu • Bezpieczeństwo stroju • Bezpieczeństwo korzystania z usług kosmetycznych (na co koniecznie trzeba zwracać uwagę) • Aspekty zdrowotne piercingu, tatuaży, nieodpowiedniego ubioru itp. 	Wychowawca Biolog Pielęgniarka szkolna	Lekcje wychowawcze; Przedmiotowe; podstawa programowa; Inne zajęcia-spotkania ze specjalistami np. lekarz
3.	Wpływ odżywiania na zdrowie i jakość życia: <ul style="list-style-type: none"> • Zdrowa żywność • Zasady zdrowego (prawidłowego) odżywiania się w różnych sytuacjach życiowych (intensywna nauka, intensywne uprawianie sportu, choroba, ciąża) • Rola witamin, mikro- i makroelementów w prawidłowym funkcjonowaniu człowieka • Normy żywieniowe dla grupy wiekowej 14 – 20 lat • Wpływ kwasu foliowego na zdrowie (profilaktyka wrodzonych wad cewy nerwowej) • Różne rodzaje diet i ich wpływ na zdrowie • Ocena własnych potrzeb w zakresie 	biolog	Lekcje, podstawa programowa

	<p>stosowania suplementów diety, odżywek itp. (awitaminoza, hiperwitaminoza, lekomania)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ocena wartości odżywczej produktów spożywczych i posiłków • Higiena przygotowywania i spożywania posiłków (profilaktyka chorób przenoszonych drogą pokarmową) 		
4.	<p>Wpływ wysiłku fizycznego na zdrowie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wpływ ruchu na zdrowie i jakość życia • Wpływ stosowania dopingu na zdrowie (bliższe i dalsze konsekwencje stosowania dopingu – „Sport to zdrowie” czy „Sport czy zdrowie?”) • Różnice pomiędzy rekreacyjnym a wyczynowym uprawianiem sportu 	<p>Nauczyciel biologii, wychowania fizycznego</p>	<p>Lekcje, podstawa programowa</p>
5.	<p>Styl i tryb życia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sen, praca (szkoła), wypoczynek – prawidłowe relacje pomiędzy tymi elementami życia • Różne formy spędzania wolnego czasu • Różne formy rekreacji i wypoczynku • Wypoczynek aktywny i bierny 	<p>Nauczyciel wychowania fizycznego</p> <p>inni nauczyciele</p>	<p>Lekcje wychowawcze; Lekcje-podstawa programowa; Zajęcia pozalekcyjne (sportowe, artystyczne i inne)</p>
6.	<p>Stres:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Znaczenie mechanizmu stresu w życiu • Stres konstruktywny i negatywny • Rozpoznawanie własnych reakcji w sytuacjach stresowych • Umiejętność reagowania adekwatnie do sytuacji (panowanie nad stresem) • Wyciszenie się, odprężenie, techniki relaksacyjne 	<p>Pedagog/psycholog/ wychowawcy</p>	<p>Lekcje wychowawcze</p>
7.	<p>Nauka i uczenie się:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prawidłowe warunki pracy (nauki) w szkole i w domu • Motywacja do nauki jako jeden z istotnych elementów sukcesów edukacyjnych • Zasady prawidłowej pracy umysłowej • Umiejętne gospodarowanie czasem • Techniki mnemoniczne 	<p>Pedagog/psycholog/ wychowawcy Inni nauczyciele</p>	<p>Lekcje wychowawcze; Lekcje-podstawa programowa; autorskie programy</p>
8.	<p>Dojrzewanie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kryteria dojrzałości biologicznej, psychicznej i społecznej • Radzenie sobie z problemami wieku 	<p>Biolog</p> <p>Psycholog/pedagog</p>	<p>Lekcje-podstawa programowa;</p>

	dojrzewania		Zgodnie z zasadami udzielania pomocy
9.	<p>Seksualność i płodność człowieka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Istota seksualności człowieka i jej aspekty • Argumenty biomedyczne, psychologiczne i moralne za opóźnianiem wieku inicjacji seksualnej • Metody rozpoznawania płodności • Infekcje przenoszone drogą płciową (profilaktyka HIV/AIDS i STI) • Przebieg i higiena ciąży • Gotowość (biologiczna, emocjonalna, społeczna) do założenia rodziny i rodzicielstwa 	<p>Pedagog/psycholog/ wychowawcy Inni nauczyciele (religii, etyki, wychowania do życia w rodzinie)</p>	<p>Lekcje wychowawcze;</p> <p>Lekcje-podstawa programowa;</p>
10.	<p>Zachowania sprzyjające zdrowiu:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Badania okresowe • Szczepienia ochronne • Rozpoznawanie objawów i sytuacji wymagających konsultacji lekarskiej • Rozpoznawanie sytuacji zagrażających zdrowiu • Podejmowanie odpowiedzialnych wyborów względem własnego zdrowia w bliskiej i dalekiej perspektywie 	<p>Pedagog/psycholog/ wychowawcy Inni nauczyciele (np. biologii)</p>	<p>Lekcje wychowawcze;</p> <p>Lekcje-podstawa programowa;</p>
11.	<p>Współpraca z rodzicami:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przekazywanie informacji na temat przebiegu rozwoju fizycznego, psychicznego, duchowego i społecznego • Wspieranie rodziców i opiekunów (pedagogizacja, pomoc) 	<p>Wszyscy nauczyciele przedmiotów/specjaliści</p>	<p>Zebrania, konsultacje; spotkania tematyczne; rozmowy indywidualne, porady</p>
Obszar III. Wychowanie/Profilaktyka uzależnień			
1.	<p>Poznawanie samego siebie- szeroko rozumiana introspekcja:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Co to znaczy być sobą? • Kiedy jestem sobą? • Poczucie własnej wartości • Poczucie własnej godności • Poczucie własnej tożsamości • Rozpoznawanie własnych potrzeb • Akceptacja samego siebie. • Automotywacja • Poczucie satysfakcji. 	<p>Wychowawca, pedagog, psycholog Inni nauczyciele</p>	<p>Lekcje wychowawcze;</p> <p>Lekcje-podstawa programowa;</p> <p>Zajęcia pozalekcyjne (sportowe, artystyczne, koła zainteresowań)</p>

2.	<p>Wolny czas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zainteresowania i zdolności • Formy spędzania wolnego czasu 	<p>Wychowawca, pedagog, psycholog Inni nauczyciele</p>	<p>Lekcje wychowawcze; Lekcje - podstawa programowa; Zajęcia pozalekcyjne (sportowe, artystyczne, koła zainteresowań)</p>
3.	<p>Funkcjonowanie w grupie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Potrzeba akceptacji przez grupę rówieśniczą • Presja i nacisk ze strony grupy • Rozpoznawanie sytuacji presji i nacisku • Jak pozostać sobą i zyskać akceptację grupy • Współpraca w grupie 	<p>Wychowawca, pedagog, psycholog Inni nauczyciele</p>	<p>Lekcje wychowawcze; Lekcje- podstawa programowa;</p>
4.	<p>Odmawianie:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Umiejętność odmawiania w różnych sytuacjach • Postawa asertywności, kiedy zachowujemy się asertywnie. • Katalog sytuacji, w których zawsze należy odmówić 	<p>Wychowawca, pedagog, psycholog Inni nauczyciele</p>	<p>Lekcje wychowawcze; Lekcje - podstawa programowa;</p>
5.	<p>Poszukiwanie wsparcia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kiedy należy szukać wsparcia – emocje, objawy, sytuacje trudne przekraczające możliwości osoby do poradzenia sobie z problemem • Dlaczego warto szukać wsparcia w sytuacjach trudnych? • Gdzie szukać wsparcia – osoby, instytucje • Poszukiwanie i odnajdywanie wsparcia w sobie. 	<p>Wychowawcy /inni nauczyciele Pedagog/psycholog</p>	<p>Lekcje, inne zajęcia; rozmowy indywidualne;</p>
6.	<p>Uzależnienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przyczyny popadania w uzależnienie • Mechanizm powstawania uzależnień • Sposoby postępowania w sytuacji, gdy ktoś z mojego otoczenia je (jest uzależniony • Sposoby poszukiwania pomocy gdy znajduje się u progu uzależnienia lub jestem uzależniony 	<p>Pedagog/psycholog Inni specjaliści</p>	<p>Lekcje wychowawcze; inne zajęcia (np. spotkania ze specjalistami z zakresu uzależnień)</p>
7.	<p>Skutki uzależnienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zdrowotne (biologiczne) • rodzinne • społeczne 	<p>Wychowawca nauczyciele przedmiotu Pedagog/psycholog</p>	<p>Lekcje wychowawcze; Lekcje-</p>

			podstawa programowa; (biologia, WOS)
--	--	--	---

Ewaluacja programu wychowawczo – profilaktycznego:

Ewaluacja to proces systematycznego gromadzenia informacji na temat działań, właściwości i rezultatów programu. Opisane działania mają na celu wprowadzenie zmian w programie niezbędnych do właściwej pracy z uczniami i ich rodzicami tak, aby osiągnąć pożądane efekty. Ewaluacja prowadzona będzie poprzez:

- bezpośrednie rozmowy z uczniami i ich rodzicami
- obserwacje uczniów
- analiza osiągnięć uczniów
- analiza dokumentacji szkolnej dotyczącej interwencji wychowawczych
- analiza wyników ewaluacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej
- opinie nauczycieli realizujących program - wymiana uwag, spostrzeżeń oraz własnych doświadczeń
- ankiety przeprowadzone wśród uczniów, rodziców i pracowników szkoły
- analizę skarg rodziców
- analizę skarg pracowników pedagogicznych i pracowników obsługi szkoły
- rozmowy z pielęgniarką szkolną
- rozmowy z kuratorami sądowymi

Realizowanie działań profilaktycznych ma sens wtedy, gdy podejmowane będą zabiegi mające na celu ocenę skuteczności prowadzonych przedsięwzięć. Uzyskane w wyniku ewaluacji informacje będą służyć doskonaleniu szkolnego Programu Wychowawczo-Profilaktycznego.

**ANKIETA EWALUACYJNA REALIZACJI ZADAŃ ZAWARTYCH
W PROGRAMIE WYCHOWAWCZO-PROFILAKTYCZNYM**

Płeć   K- kobieta   M – mężczyzna

Wiek (proszę zaznaczyć znakiem X odpowiedni przedział wiekowy)

13-19   20-30   31-40   41-50   51-60

Dotyczy tylko nauczycieli:

Staż pracy .....lat/lata

Klasa wychowawcza   L4 – liceum czteroletnie   L3 – liceum trzyletnie

Dotyczy tylko rodziców (w pole proszę wpisać odpowiednią literę):

Wykształcenie   P – podstawowe   Z – zawodowe   Ś – średnie   W – wyższe

Jestem rodzicem ucznia   L4 – liceum czteroletnie   L3 – liceum trzyletnie

Dotyczy tylko uczniów (w pole proszę wpisać odpowiednią literę i klasę)

Jestem uczniem

Klasa

CZĘŚĆ DLA NAUCZYCIELI

1. Czy znają państwo program wychowawczo-profilaktyczny szkoły

(proszę zaznaczyć znakiem X):

TAK   NIE

2. Czy tematyka programu państwa zdaniem jest (proszę zaznaczyć znakiem X):

Interesująca   Mało interesująca   Nieinteresująca

3. Jak uczniowie reagowali na proponowane i omawiane na zajęciach tematy (proszę zaznaczyć znakiem X):

a) aktywnie uczestniczyli w zajęciach

b) byli bierni

c) obojętnie

d) kompletnie nie byli zainteresowani

e) inne .....

.....

.....

5) Czy wprowadzilibyście państwo zmiany w programie wychowawczo-profilaktycznym szkoły? (proszę zaznaczyć znakiem X):

NIE TAK

Jakie: .....

.....
.....

CZEŚĆ DLA UCZNIÓW

1. Czy znasz program wychowawczo-profilaktyczny szkoły (proszę zaznaczyć znakiem X):

TAK NIE

2. Czy tematyka programu twoim zdaniem jest (proszę zaznaczyć znakiem X):

Interesująca Mało interesująca Nieinteresująca

3. Jak ty i twoi koledzy reagowaliście na proponowane i omawiane na zajęciach tematy (proszę zaznaczyć znakiem X):

a) aktywnie uczestniczyliśmy w zajęciach

b) byliśmy bierni

c) obojętnie

d) kompletnie nie byliśmy zainteresowani

e) inne .....

.....
.....

4. Czy Twoim zdaniem brakowało jakiś tematów?

NIE TAK Jakich: .....

.....
.....

CZEŚĆ DLA RODZICÓW

1. Czy znają państwo program wychowawczo-profilaktyczny szkoły (proszę zaznaczyć znakiem X):

TAK NIE

5) Czy wprowadzilibyście państwo zmiany w programie profilaktycznym szkoły? (proszę zaznaczyć znakiem X):

NIE TAK Jakich: .....

.....
.....
3. Czy tematyka zajęć pomogła w rozwiązaniu niektórych problemów z pana/pani
córką/synem? (proszę zaznaczyć znakiem X):

NIE TAK Jak: .....

.....
.....

4. Czy pana/pani zdaniem brakowało jakiejś tematyki? (proszę zaznaczyć znakiem X):

NIE TAK Jakiej: .....

.....
.....

Dziękujemy za wypełnienie ankiety

Ankieta dla absolwentów (odroczone)

Ankieta „Przeżyj to jeszcze raz”

1. Czy program wychowawczo-profilaktyczny szkoły, Twoim zdaniem, jest skuteczny?

.....
.....
.....

2. Które przedstawione w nim treści spowodowały zmianę w Twoim zachowaniu (w działaniu) lub skłoniły Cię do refleksji? .....

.....
.....
.....

3. Które słowa, zdania szczególnie utkwiły Ci w pamięci?.....

.....
.....
.....

4. Które treści będziesz wykorzystywał wychowując swoje dzieci?.....

.....
.....
.....

5. Które postawy nauczycieli, uważasz za skuteczne wychowawczo?.....

.....
.....
.....

Dziękujemy za wypełnienie ankiety.

Piśmiennictwo:

- B. i G. Paziowie „Szkoła, która ochrania. Szkolny program profilaktyki”, Kraków, Rubikon 2002
- C. J. Christopher „Nauczyciel – rodzic. Skuteczne porozumiewanie się”, Gdańsk, GWP 2004
- D.F. Walker, J.F. Soltis „Program i cele kształcenia”, Warszawa, WSiP 2000
- E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska „Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących”, Zakład Wydawniczy SFS, Kielce 2000
- E.C. Wragg „Trzy wymiary programu”, Warszawa, WSiP 1999
- G. Dryden, J. Vos „Rewolucja w uczeniu”, Poznań, Wydawnictwo Moderski i S-ka 2000
- G. Hornby, E. Hall, C. Hall „Nauczyciel wychowawca”, Gdańsk, GWP 2005.
- G. King „Umiejętności terapeutyczne nauczyciela”, Gdańsk, GWP 2003
- G.D. Fenstermacher, J.F. Soltis „Style nauczania”, Warszawa, WSiP 2000
- H. Rylke „Pokolenie zmian. Czego boją się dorośli?”, Warszawa, WSiP 1999
- J. Szuty „Gdy nauczyciel jest wychowawcą”, Warszawa – Łódź, Wydawnictwo Szkolne PWN 2001
- M. Simm, E. Węgrzyn Jonek „Budowanie szkolnego programu profilaktyki”, Kraków, Rubikon 2002
- Program „Nowa Szkoła. Materiały dla rad pedagogicznych”, CODN, Warszawa 1999
- R. I. Arends „Uczymy się nauczać”, Warszawa, WSiP 1998
- Red. B. Harwas-Napierała, J. Trempała „Psychologia rozwoju człowieka”
- Red. J. Miazgowicz „Wychowanie prorodzinne i seksualne. Materiały pomocnicze dla nauczycieli szkół podstawowych i ponadpodstawowych, scenariusze lekcji”, Katowice 1998
- Red. J. Rzepka „Zagadnienia prorodzinnej edukacji seksuologicznej i profilaktyki HIV/AIDS” , Katowice 1996
- W. Sokoluk „Wychowanie do życia w rodzinie. Poradnik metodyczny dla nauczycieli”, WSiP, Warszawa 2003
- „Zapobieganie HIV/AIDS i chorobom przenoszonym drogą płciową. Edukacja młodzieży szkolnej”, Krajowe Centrum ds. AIDS, 2004